

підґрунтя для легалізації господарських відносин у цій сфері та зменшення явища корупції.

Література:

1. Попович В. На тернопільських кар'єрах процвітає нелегальний промисел / Віталій Попович // Номер один. – 21.06.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta1.com/index.php/novini/80-ostanni-novini/14283-na-ternopilskikh-karerakh-protsvitae-nelegalni-promisel./10>.

2. Указ Президента України «Про національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 рр.» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011/print1434006145131901>.

3. Кодекс України «Про надра» від 27.07.1994 № 132/94-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80/print1384772734924619>.

Машко Андрій

*К.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

ДЕФІЦИТ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ ТА УПРАВЛІННЯ

Становлення засад соціально орієнтованої ринкової економіки та подолання структурної кризи супроводжується бюджетними дефіцитами, котрі стимулюють соціально-економічні й фінансові ефекти, кількість яких вимірюється десятками. При цьому, не сформовано адекватну часу стратегію розвитку та механізми вирішення основних економічних негараздів, не забезпечено створення умов для виходу вітчизняної економіки на траєкторію зростання.

Вагому роль у теоретичному та емпіричному дослідженні згаданої проблематики відіграють праці зарубіжних вчених: Р. Барро, Ш. Бланкарта, Дж. Б'юкенена, А. Лернера, Р. Масгрейва, Дж. Стігліц, М. Фрідмена, Дж. Хікса, М. Мейера. Серед відомих сучасних вітчизняних дослідників можемо виокремити напрацювання В. Андрущенко, О. Барановського, С. Буковинського, О. Василика, В. Геєца, В. Опаріна, В. Суторміної, В. Федосова, С. Юрія та багатьох інших.

Як зазначив вітчизняний науковець С.І. Юрій, бюджетний дефіцит, як і будь-яка економічна категорія, має такий інтервал розвитку, що визначається, з одного боку законами руху вартості, а з іншого – законами інфляції. Якщо бюджетний дефіцит тяжіє до законів зростання вартості, то він об'єктивно приймає активну економічну форму, а якщо до законів інфляції – то пасивну. Активний дефіцит бюджету дає змогу підштовхнути подальший розвиток економіки і зростання капіталу, бо додаткові фінансові ресурси спрямовуються, насамперед, на активізацію виробництва та комерційну діяльність, що є позитивом [1]. При цьому, держава, здійснюючи регулювання бюджетного дефіциту, повинна забезпечити оптимальне співвідношення між цими двома формами.

Гостра полеміка точиться з приводу впливу бюджетного дефіциту на економіку. Прибічники концепції дефіцитного фінансування бюджетних видатків вважають, що бюджетний дефіцит не повинен оцінюватися як негативне явище, а навпаки – для національної економіки він не є шкідливим, оскільки всі видатки здійснюються на території даної держави, а тому означають збільшення доходів господарюючих об'єктів та населення, і як наслідок – сприяє добробуту держави. Економісти, котрі сповідують протилежні погляди (неокласичного напрямку) стверджують, що хронічні дефіцити завжди потребують високих податків в майбутньому, а для покриття дефіциту повинні залучатися екстраординарні доходи – емісія грошей та запозичення, які, однак, мають неоднозначні економічні ефекти.

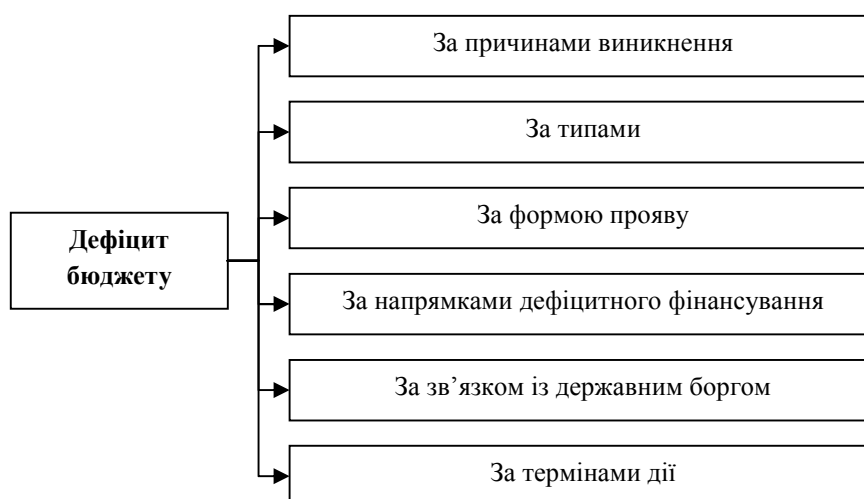

Рис.1. Класифікація дефіциту державного бюджету

Загалом, сутнісні характеристики дефіциту бюджету можна аналізувати у таких аспектах: за причинами виникнення, типами, формами прояву, зв'язком із державним боргом, термінами дії (рис. 1).

В Україні причинами існування дефіциту державного бюджету України стали:

— економічні: зменшення обсягів ВВП, неефективність виробництва, тіньова економіка, інфляційні процеси, недосконала фіскальна, валютна і монетарна політика та ін.;

— політичні: необґрунтовані рішення щодо значного зростання бюджетних видатків, надання невиправданих податкових пільг чи державних субсидій і та ін. [2].

В умовах демократії бюджетні дефіцити можуть стати додатковим стимулом розвитку, якщо спонукають до пошуку нових способів раціонального використання грошових коштів та посилення бюджетної дисципліни. Зокрема, підвищення ефективності діяльності державних організацій з відповідним ростом віддачі на кожен одиницю бюджетних затрат досягається за допомогою розроблених у західних країнах адміністративно-фінансових технологій, суть яких полягає у використанні державних коштів у режимі приватної ініціативи. Йдеться про постачання армії та інших державних структур на конкурсно-тендерній основі, передачу контрактів на виконання деяких функцій (будівельні й ремонтні роботи, муніципальні служби) приватним фірмам при умові економії бюджетних коштів. У деяких країнах набула поширення ваучеризація бюджетного фінансування освіти, що забезпечує більш дешеве та якісне навчання.

В сучасних інтерпретаціях дефіцитне фінансування державної діяльності економічно раціональне й соціальне виправдане в тих передумовах, коли темпи приросту валового внутрішнього продукту випереджають приріст обсягу бюджетів та видатків на обслуговування державного боргу, і тією мірою, якою додатково залучені кошти та виграш у часі, забезпечувані державним кредитом, використовуються на розвиток реальної економіки та створення ефективної фінансової системи, вигідних і корисних не лише сучасникам, але й майбутнім поколінням громадян-податкоплатників [3].

Для забезпечення фінансової стабільності необхідно запровадити ефективний менеджмент бюджетного дефіциту та

суворий контроль за використанням бюджетних коштів. До програми конкретних заходів доцільно включати такі, які б, з одного боку, стимулювали надходження грошових коштів до бюджетного фонду країни, а з другого – сприяли скороченню державних видатків. До них належать:

– зміна напрямків інвестування бюджетних коштів в галузі народного господарства з метою підвищення фінансової віддачі від кожної бюджетної гривні;

– використання фінансових пільг і фінансових санкцій лише з позицій соціально-економічної доцільності та з метою стимулювання суспільного виробництва;

– скорочення невиправданого державного фінансування з метою оптимізації фінансових ресурсів держави;

– реалізація обґрунтованої та економічно виправданої політики державних запозичень.

Основними завданнями на майбутнє в сфері вирішення проблем регулювання бюджетного дефіциту в Україні можуть бути:

– структурна перебудова економіки при якій державою повинна здійснюватися інвестиційна підтримка пріоритетних галузей виробництва;

– вдосконалення податкової системи, за якої податки виконуватимуть перш за все стимулюючу функцію, а не роль державного тиску на підприємництво;

– проведення активної зовнішньоекономічної політики у напрямку глобальних політичних та економічних тенденцій.

Література:

1. Антологія бюджетного механізму. монограф. / Під ред. проф. С.І. Юрія. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 250 с.

2. Машко А.І. Управління дефіцитом державного бюджету / А.І. Машко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2008. – № 5. – Том 1. – С. 152–158.

3. Фінанси: підруч. / За ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – К.: Знання, 2008, 611 с.